SUN’IY INTELLEKT VA O‘ZBEK TILSHUNOSLIGI: RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING TIL RIVOJIDAGI O‘RNI

Norqulova Gulhayo Avloberdiyevna
O‘zbekiston Jahon tillari Universiteti

Annotatsiya. *Tezisda sun’iy intellekt texnologiyalarining o‘zbek tilshunosligi rivojiga ta’siri va raqamli filologiya oldidagi yangi vazifalar yoritiladi. Elektron til korpusi, avtomatik tahrir, mashina tarjimasi hamda nutq texnologiyalarining o‘zbek tili uchun ahamiyati ko‘rsatib beriladi. Asosiy e’tibor sifatli lingvistik ma’lumotlar va filologik ekspertizaning AI tizimlari uchun zarurligiga qaratiladi.*

Kalit so‘zlar: *sun’iy intellekt, o‘zbek tili, raqamlashtirish, raqamli filologiya, korpus lingvistikasi, tabiiy tilni qayta ishlash, avtomatik tarjima.*

ASOSIY QISM

Bugungi raqamli muhitda tilning texnologik tizimlarda qay darajada namoyon bo‘lishi uning rivojlanish imkoniyatlariga ta’sir qiluvchi omillardan biridir. O‘zbek tili uchun elektron korpus va boshqa lingvistik resurslarni yaratish shu sababli filologiyaning dolzarb amaliy vazifalaridan biri hisoblanadi. 2025-yil oktabr oyidagi rasmiy ma’lumotlarda o‘zbek tilidagi ko‘plab materiallarni raqamlashtirish hamda “O‘zbek tili korpusi”ni yaratish zarurligi qayd etilgan [1].

Sun’iy intellekt o‘zbekcha matnlarni tahlil qilish, avtomatik tarjima, imlo nazorati va nutqni qayta ishlash kabi yo‘nalishlarda qo‘llanishi mumkin. Biroq o‘zbek tilining grammatik tuzilishi, so‘z shakllarining ko‘pligi va turli uslubdagi matnlarning xususiyatlari maxsus lingvistik ma’lumotlarni talab qiladi. Shu sababli AI tizimlarini yaratishda filologlar va texnik mutaxassislarning hamkorligi muhim.

2025-yil 22-oktabrdagi PF–189-son Farmonda 2026-yil yakuniga qadar “O‘zbek tili korpusi”ni yaratish va uni ochiq katta til modellariga joriy etish vazifalari belgilangan [2]. Bundan tashqari, 2025-yil 10-iyuldagi 425-son qarorda korpus uchun ma’lumotlar to‘plamini shakllantirish va milliy modelni sinov tariqasida ishlab chiqish bosqichlari nazarda tutilgan [3].

Korpusning foydali bo‘lishi uchun undagi matnlar turli janrlarni qamrab olishi, texnik jihatdan tozalanishi va lingvistik belgilar bilan ta’minlanishi kerak. Filologik

ekspertiza esa imlo, terminologiya, uslub va grammatik ma’lumotlarning ishonchliligini tekshirish imkonini beradi.

Shunday qilib, o‘zbek tili uchun AI texnologiyalarini rivojlantirishning asosiy shartlari — sifatli raqamli ma’lumotlar, zamonaviy lingvistik resurslar va fanlararo hamkorlikdir.

XULOSA

Sun’iy intellekt o‘zbek tilshunosligi uchun yangi tadqiqot va amaliy imkoniyatlarni ochmoqda. Elektron korpus, avtomatik tahrir, tarjima va nutq texnologiyalarining rivojlanishi o‘zbek tilining raqamli makondagi imkoniyatlarini kengaytirishi mumkin. Buning uchun texnologik yechimlar filologik bilim bilan uyg‘unlashtirilishi va AI natijalari mutaxassislar tomonidan baholab borilishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi. “Bugun o‘zbek tiliga davlat tili maqomi berilganiga 36 yil bo‘ldi”. 21.10.2025.

2. O‘zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi. “Sun’iy intellekt yangi bosqichda: Prezident Farmoni qabul qilindi”. 27.10.2025.

3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 10-iyuldagi 425-son qarori.